

13 02  
*Dr. H. U. Meijboom  
Dienbaarheidsverklaring*

# DE KROON DER GEMEENTE.

AFSCHEIDSWOORD

AAN DE

GEMEENTE SCHERFENZEEL c. a.,

Uitgesproken op '20 Oct. 1872

DOOR

**Dr. H. U. MEIJBOOM.**

JEN BATE DER DIAKONIEKAS.

MEPPEL. — H. TEN BRINK. — 1872.

Prijs 15 Cts.

*Discommissie*

# DE KROON DER GEMEENTE.

---

AFSCHEIDSWOORD

AAN DE

GEMEENTE SCHERPENZEEL c. a.,

Uitgesproken den 20<sup>sten</sup> Oct. 1872

DOOR

**Dr. H. U. MEIJBOOM.**

---

VOORLEZEN: Matth. 13: 3—12.

---

PSALM 108: 2.

Ik zal, o Heer! uw wonderdaên,  
Uw' roem den volken doen verstaan;  
Want uwe goedertierenheid  
Is tot de heemlen uitgebreid;  
Uw waarheid heeft noch paal noch perk,  
Maar streeft tot aan het hoogste zwerk.  
Verhef U boven 's hemels kringen,  
En leer al d'aard uw grootheid zingen.

---

Het voor mij zoo belangrijke oogenblik is dan aangebroken, M. Vr.! Het is de laatste maal, dat ik als predikant dezer gemeente voor u sta. De omstandigheden hebben gewild, dat ik ditmaal een roeping naar elders aanvaard zou. Een ruimere werkkring, meer gelegenheid om zijn kracht te meten en te oefenen, een nieuw arbeidsveld, vooruitgang, nieuwe opwek-

king voor ijver en eerzucht beide — wio zal het wraken, dat die dingen een jeugdig hart bekoren? Wie zal het den jongen prediker ten kwade duiden, zoo hij zich op den stroom van gunstige levensomstandigheden behagelijk voorwaarts drijven laat?

En toch, M. Vr.! al moet ik mijn lot zegenen, omdat veel goeds mijn deel werd, toch is er weemoed in mijn vreugde. Behalve 't onzekere der toekomst, waaraan de gedachte mij soms wil kwellen, mij drukkende door het gevoel van verantwoordelijkheid, mij verschrikkende met het gewicht van mijn toekomstige levenstaak, was het vooral ook de gedachte aan het verleden, die mij deed huiveren tegen het aanbreken van dezen dag. Ons hart pleegt zich met velerlei banden te hechten aan de wereld, waarin en waarvoor het klopt. Elke verandering van aanbelang in onze omstandigheden breekt banden en rijt wonden. Is het wonder, dat ik aarzel den band te verbreken, die mij aan mijne eerste gemeente bindt, de gemeente, waarin ik mijn jongelingsdroomen en illusiën deels zich verwerkelijken, deels in rook vervliegen zag; waar ik zoo goed als mijn eerste menschen- en wereldkennis heb opgedaan; waar ik het eerst mijn krachten heb geoefend en mijn zwakheid leeren kennen; waar ik van jongeling tot man ben aangegroeid; waar ik het eerst leerde niet voor mij zelf, maar voor plichten, voor een doel, voor de maatschappij te leven, en waar ik door mijn eerste werk mijn eerste vrienden en vijanden verworven heb — in één woord, waar ik het allergewichtigst tijdperk van mijn leven heb doorleefd? Is het wonder, dat vijf lange en toch zoo vluchtige jaren zich voor mijn geest drongen in deze dagen, mij het hart overstelpende met herinneringen om mij het scheiden te bemoeilijken?

Als de dag van gisteren heugt het mij, dat ik mijn taak in uw midden aanvaardde vol goede voornemens en verwachtingen.

Die voornemens — zijn ze ten uitvoer gebracht?

Vergunt mij, M. Vr.! dat ik daarvan zwijge. Ik ben te ijdel om u meer bekend te maken met mijne gebreken, dan gij het wellicht reeds zijt. En zoo er stof tot roemen overblijft, zachts dat zij diene om mij den vrede met mij zelf te doen bewaren!

Die verwachtingen — zijn ze verwezenlijkt?

Nu ik reden te over heb om dankbaar op het verleden terug te zien, wil ik niet ontkennen, dat er een tijd geweest is, waarin ik niet zonder bekommerdheid aan de toekomst dacht. Heugt het u, hoe in den beginne de scharen samenvloeiden, en hoe de stilte in het kerkgebouw van aandacht en belangstelling getuigde? En ik, weinig vermoedende, dat die stilte de voorbode van naderende stormen was, verheugde mij en was vol goeden moed. Maar ziet, de scharen dunden, en dunden al weder, zóó zelfs, dat mij een oogenblik het tekstwoord „en hem verlatende gingen zij henen” voor den geest kwam zweven en ik op het punt stond den overgeblevenen toe te roepen: „wilt gijlieden ook niet heengaan?” Toch heb ik het versmaad de scharen met geestelijk gezag naar den tempel te drijven, mij verootmoedigende met de gedachte, dat de vorm meer dan de inhoud mijner prediking oorzaak was van het verflauwde kerkelijke leven. En ziet, wat geen dwang zou hebben uitgewerkt, is door de kracht der waarheid en de macht van het goede geschied. Niet vruchteloos heb ik gehoopt. Mogen het al ruwe, soms onoogelijke schalen zijn geweest, waarop ik gedwongen was u de gouden appelen der christelijke waarheid voor te zetten;

moge er ook al veel afschrikkends geweest zijn in het kleet, waarin mijn zwakheid de waarheid hulde, desniettemin heeft de waarheid haar kracht doen gevoelen, en mijns ondanks herwon de verflauwde belangstelling veld. Ja toen ik, nu bijna twee jaren geleden, een beroeping naar elders van de hand wees en besloot nog „eenigen tijd bij u te blijven”, was het omdat gunstige teekenen mij moed gaven en grond om te hopen, dat ik door een steeds wijder wordende „deur” de kennis van den godsdienst van Jezus zou kunnen binnenvoeren. Dio verwachting is dan ook in geen en deele beschaamd geworden. Het geleden leed alras vergetende ga ik heen met de dankbare overtuiging, dat ik het goed gehad heb, en de streelende gedachte, dat ik niet vruchteloos heb gewerkt.

En nu is het oogenblik aangebroken, waarop ik oude banden moet losmaken, om eerlang nieuwe te sluiten. Gij zijt herwaarts gekomen om u mijn afscheidsgroet te hooren toeroepen. Wat billijker dan dat op een dag als deze verleden en toekomst gelijkelijk mij voor den geest komen? Wat billijker dan dat ik, gedachtig aan de verloop en jaren, de vruchten van ons samenleven en -werken overzie en een' vragenden, zoo mogelijk een be-moedigenden blik in de toekomst sla?

---

Mijn afscheidswoord leest gij Openb. 3: 11<sup>b</sup>:

Houdt dat gij hebt, dat niemand uwe kroon neme!

---

Wij zullen toch niet te ijdel worden, wanneer ik onderstel, dat gij een kroon draagt, en gij, dat ik er toe heb medegewerkt om u die kroon op het hoofd te zetten?

Gij vermoedt immers waar ik heen wil?

Van een kroon gewagende moet ik immers in omstandigheden als deze wel in de eerste plaats denken aan uw kennis van den godsdienst van Jezus en aan uwen smaak voor den nieuwen wijn, door mij, overeenkomstig den trant van onze 19<sup>de</sup> eeuw, in den beker van uw godsdienstig leven geplengd? En wanneer ik de zaak, waarvoor ik ijverde, als een kroon waardeer en liefheb, dan moet mijn laatste, welgemeende wensch immers wel zijn, dat gij die kroon, voor zoover gij haar hebt, behouden moogt?

„Behouden?” — Kan ik dan wenschen, dat gij een „behoudende” gemeente word?

Vergunt mij, M. Vr.! dat ik, om misverstand te voorkomen, dit woord wat toelicht.

Er is een nieuwe leer en er is een nieuwe geest. De eerste heb ik u verkondigd. In den tweeden heb ik gewerkt. Mag ik u eens eenige hoofdgedachten uit mijn prediking voor den geest roepen?

Terwijl gij eertijds in het kinderlijk geloof der voor-  
geslachten leefdet, dat er een God daar boven woont,  
die van uit den hooge neerziet op de aarde, die ook  
den vromen mensch eenmaal tot zich trekken zal en  
hem in staat stellen den Oneindige van aangezicht tot  
aangezicht te zien — leerdet gij later van een alom-  
tegenwoordigen geest, die het gansche heelal doordringt  
en bezielt, de eindelooze wereldbollen langs hunne banen  
leidt, en allerwege in plant en dier en mensch stoffelijk  
of geestelijk leven wekt. Sinds de hemel zich voor u  
in de oneindige ruimte verloor maakte uwe voorstelling  
van een God in den hemel, zittende op een troon, om-  
ringd door engelen, plaats voor het verheven besef  
van een oneindigen, alwijzen, liefderijken geest, in wien  
wij leven, ons bewegen en zijn.

Terwijl eertijds Jezus voor u het voorwerp van godsdienstige vereering was, zóó zelfs, dat het geloof in God door het geloof in Christus bij u zeer verre op den achtergrond gedrongen werd, zóó zelfs, dat gij meer van Christus dan van God het heil voor uwe zielen verwachtet — hebt gij sedert iets leeren gevoelen voor het denkbeeld, dat Jezus mensch was van gelijke bewegingen als wij, te grooter naarmate hij verhevener waarheden verkondigd heeft en grootscher deugden heeft geopenbaard. God hernam in uw godsdienstig leven zijne rechten als eenig voorwerp van eerbiedige vereering, als eenige bestuurder van aller lot en leven. Jezus daarentegen trok zich steeds bescheidener van den voorgrond terug, u als het ware toeroepende: noem mij niet goed, één is de goede! En terwijl gij hem danktet voor het christendom, dat hij ook u ten zegen gepredikt heeft, kwam het u begeerlijk voor door zijn geest te komen tot den Vader, tot de kennis en de betrachting van het waarachtig christelijk leven.

Terwijl gij eertijds het doel van uw leven aan gene zijde van het graf zocht, u het tijdelijk verblijf in dit aardsche tranendal getroostende ter wille van de hemelsche heerlijkheid, die gij van Gods genade in de toekomst hooptet te verkrijgen — hebt gij sedert iets leeren gevoelen voor de waarheid, dat ons levensdoel naderbij ligt; dat arbeiden in het zweet zijns aanschijns ten bate van medemensch en maatschappij, zich zelf verloochenen, het godsrijk zoeken, onder vallen en opstaan, onder lijden en genieten gestaald worden met geestelijke kracht 's menschen eerste plicht, zijn naaste doel moet zijn, en dat, zoo hij voor het heden, voor de aarde zorgt, de morgen, het hiernamaals, voor het zijne zorgen zal.

De bijbel, voordezen in uwe schatting het een en het al van Gods openbaringen, het boek, waarin alles vervat was, wat de mensch ter zaligheid noodig waande, moest die eere met tal van andere zaken deelen. Gij leerdet van Jezus de vogelen en de leliën, de zon en de regendroppelen aanmerken en er in lezen. Gij hoordet u door Jezus verwijzen naar uw eigen ervaringen als een leerzaam levensboek, door God geschreven. Het gansch heelal werd voor u het boek van Gods openbaringen. De wereld, voorheen in minachting, het dagelijksch leven, voorheen niet in tel, predikte u met nadruk Gods wetten. En terwijl gij den bijbel bleef liefhebben als een bron van veel kennis, als een erfenis der voorgelachten van verwarmende kracht, versmaaddet gij zooveel andere goede boeken en Gods-openbaringen niet.

De kerk was eertijds in uwe schatting heilig boven alles. Kerkgaan, ten doop aanbieden, avondmaal vieren achtet gij uwe voornaamste plichten. De ure der belijdenis scheen u de belangrijkste ure van uw leven. Geheel uw godsdienstig leven loste zich in kerkelijk leven op. Later vermoeddet gij, dat er iets hoogers is dan de kerk, nl. het godsrijk; dat een christelijke opvoeding beter is dan een christelijke doop, een leven in liefde beter dan een avondmaal, geloof beter dan belijdenis, christelijk leven beter dan lidmaatschap, in één woord, gij vermoeddet, dat de barmhartigheid meer is dan het offer, het leven meer dan de leer, het godsrijk meer dan de kerk!

Zal ik van den Verlosser gewagen? — Sinds gij hebt erkend, dat zonde en straf onafscheidelijk saam verbonden zijn, hoopt gij niet vruchteloos meer de gevolgen van het kwade te ontkomen. Gij dankt God, dat

van onzaglijke waarde door zijn bestemming en zijn macht ten goede — zegt, zijn deze dingen het niet, die in onze dagen van de daken gepredikt worden? Zijn ze ook u niet in de ziele gedrongen door de wereld, waarin gij leeft, door de boeken, die gij laast, door de prediking, die gij hoordet?

Welnu, deze dingen, ze maken den hoofdinhoud uit der nieuwe leer. Die nieuwe leer, zij is de slotsom van veel ernstig onderzoek en veel diep nadenken. Zij is de krone, die de 19<sup>de</sup> eeuw zich heeft verworven.

Tot zekere hoogte, M. Vr.! is die kroon ook uw deel geworden. Tot zekere hoogte heeft ook deze gemeente leeren kennen en liefhebben wat wij, in onderscheiding van den „christelijken godsdienst” der voorgelachten, den „godsdienst van Jezus” plegen te noemen. Wat dan? Zal ik u toewenschen, dat gij behouden moogt, wat gij hebt?

De hemel beware mij, dat ik in dien geest tot u spreken zou. Van het oogenblik, dat een christelijke gemeente, na de oude leer voor de nieuwe verruild te hebben, zich voorneemt dat nieuwe ten eeuwigen dage te behouden — van dat oogenblik af is zulk een gemeente verloren. Het nieuwe behouden? Ja, wanneer er sprake van was, dat iemand u de verworven kroon ontrukken zou, u dringende terug te keeren tot de eerste beginselen, dan zou ik wellicht, aan Paulus mijne woorden ontleenende, u willen toeroepen: O gij uitzinnige gemeente, wie heeft u betooverd, dat gij der waarheid niet gehoorzaam zoudt zijn! Maar het nieuwe behouden? Behouden? Is er dan geen vooruitgang in de wereld? Is de waarheid niet oneindig? Is het niet des christens plicht te onderzoeken, steeds trachtende meer licht voor zijn geest,

van onzaglijke waarde door zijn bestemming en zijn macht ten goede — zegt, zijn deze dingen het niet, die in onze dagen van de daken gepredikt worden? Zijn ze ook u niet in de ziele gedrongen door de wereld, waarin gij leeft, door de boeken, die gij laast, door de prediking, die gij hoordet?

Welnu, deze dingen, ze maken den hoofdinhoud uit der nieuwe leer. Die nieuwe leer, zij is de slotsom van veel ernstig onderzoek en veel diep nadenken. Zij is de krone, die de 19<sup>de</sup> eeuw zich heeft verworven.

Tot zekere hoogte, M. Vr.! is die kroon ook uw deel geworden. Tot zekere hoogte heeft ook deze gemeente leeren kennen en liefhebben wat wij, in onderscheiding van den „christelijken godsdienst” der voorgelachten, den „godsdienst van Jezus” plegen te noemen. Wat dan? Zal ik u toewenschen, dat gij behouden moogt, wat gij hebt?

De hemel beware mij, dat ik in dien geest tot u spreken zou. Van het oogenblik, dat een christelijke gemeente, na de oude leer voor de nieuwe verruild te hebben, zich voorneemt dat nieuwe ten eeuwigen dage te behouden — van dat oogenblik af is zulk een gemeente verloren. Het nieuwe behouden? Ja, wanneer er sprake van was, dat iemand u de verworven kroon ontrukken zou, u dringende terug te keeren tot de eerste beginselen, dan zou ik wellicht, aan Paulus mijne woorden ontleenende, u willen toeroepen: O gij uitzinnige gemeente, wie heeft u betoovert, dat gij der waarheid niet gehoorzaam zoudt zijn! Maar het nieuwe behouden? Behouden? Is er dan geen vooruitgang in de wereld? Is de waarheid niet oneindig? Is het niet des christens plicht te onderzoeken, steeds trachtende meer licht voor zijn geest,

meer rust voor zijne ziele te vinden? Neen, geen geest des behouds, maar een geest van onderzoek! van vooruitgang! Er zullen tijden komen, dat wij zeren en beteren dan wij opstaan om weer andere en nieuwere waarheden aan het licht te brengen. Volgende geslachten zullen voortbouwen op de grondslagen, door ons gelegd. God zal voortgaan de zon der waarheid te doen schijnen. En dan, dan zal het onze taak zijn om de nieuwe leer van thans, die alsdan oud zal geworden zijn, tegen een nieuwere te verruilen, alzoo toonende, dat het ons waarachtig ernst is met waarheid en met onderzoek. De geest der waarheid leeft en werkt. Hij moge u voortdurend meer in alle waarheid leiden. In stede van stil te staan op onzen weg willen wij voortgaan, opdat de tijd moge naderen, waarvan de Christus van het vierde evangelie profeteerde: in dien dag zult gij mij niets meer vragen. Niet stilstaan, maar voorwaarts! Niè. verzadigd zijn, maar hongeren! Geen trage rust, maar zoeken! Voortgaan, hongeren, zoeken, vol goeden moed op de toekomst, gedachtig aan het woord van den dichter:

Uit de neevlen zal de dag

Eeuemaal zeker rijzen.

Schoon niet ik hem groeten mag,  
 'k Zal er eeuwig God voor prijzen,  
 Dat ik op mijn aardschen tocht,  
 Onder weemoed, scherts en lijden,  
 Met een hart voor al wie strijden,  
 Steeds naar 't hoogste zoeken mocht!

---

scheid gemaakt heb tusschen vriend en vijand, om zoo eens te zeggen, tusschen lieden, die van mijn prediking gediend bleefden en die er wars van waren; geen onderscheid, tenzij dan voor zoover soort soort zoekt en geestverwantschap aantrekt, tenzij dan voor zoover de geest soms zwakker was dan het vleesch. Er zullen weinigen in de gemeente zijn, die over onheusche bejegening mijnerzijds te klagen hebben, weinigen zelfs onder de zoodanigen, die van hunne zijde de burgerlijke beleefdheid niet altijd in acht namen. Waarom heb ik mij op zoo groot een onpartijdigheid toegelegd? Waarom heb ik onverdroten iedere woning bezocht, waar mijn groet ook maar flauw tot mij wederkeerde? Getuigt dit niet van lafheid? Ware het niet kloeker geweest, zoo ik de schapen van de bokken hadde onderscheiden?

Ik opper die vragen, om er op te antwoorden: wat ik deed was uit kracht van het modern beginsel, dat mij gebiedt het goed recht van elke richting, elke overtuiging, elk standpunt van geestesontwikkeling te erkennen. Wat ik deed was een prediking op zich zelve, een prediking door het voorbeeld. Langs dien weg heb ik getracht u te doen gevoelen, dat verschil van inzicht den vrede niet behoeft te storen. Laten de leerdrijvers de mug uitziften, laten zij land en zee rondreizen om hun proselieten te winnen. Laten zij elkaar verketteren met mond en vuist — op modern standpunt behooren de koude harten en de warme hoofden wel het allerminste thuis. Want modern en verdraagzaam is één en hetzelfde!

Heb ik mijn doel bereikt met die prediking der verdraagzaamheid?

Ofschoon er waren, wier harten door geen vriend-schappelijke bejegening, door geen bliken van belang-

stelling mijnerzijds vermurwd konden worden, waren er aan den anderen kant, wier genegenheid ik winnen mocht, ook zonder dat zij zich met mijne overtuigingen verzoenen konden. En zoo er al binnen den kring dezer gemeente oorden zijn, waar verkettering en verbittering in vollen gang zijn, over het geheel genomen zijn, ondanks den schok, dien mijn arbeid aan veler godsdienstig leven gaf, verdraagzaamheid en vrede op bewonderenswaardige wijze bewaard gebleven. In uw midden leeft het modern besef, dat waar eenheid in de leer niet mogelijk blijkt te zijn, eenheid in de liefde toch niet moet, toch niet mag verloren gaan.

Dat besef noem ik uwe kroon.

Dat haar u niemand roove!

Dat geen prediking, van welke richting ook, in staat blijke u den vrede te ontnemen, en uwe liefde te doen ondergaan in strijd.

Verdraagzaamheid nu en te allen tijde zij en blijve uw leuze!

Ten andere zal het uwe aandacht niet ontgaan zijn, dat ik steeds weinig maatregelen placht te nemen ten einde de jeugd naar de catechiseerkamer, de scharen naar het kerkgebouw te lokken. Met een in veler oog grenzenlooze onverschilligheid liet ik de belangen van het kerkelijke leven steeds onaangeroerd. Het huisbezoek, eertijds een gelegenheid om af te rekenen tuschen predikant en gemeente, of om met allen aandrang liefde tot het kerkelijke leven in te boezemen, was voor mij niet anders dan een gelegenheid om de kennis met de gemeenteleden aan te houden, en als zoodanig in de schatting van velen den naam van huisbezoek ter nauwernood meer waard. Waartoe die handel-

wijze? Om de onverschilligheid te bevorderen? Omdat ik zelf onverschillig was? Waartoe den schijn op mij geladen, alsof het mij om het even was of men belang stelde in mijn prediking of niet? Waarom in dezen de openbare meening getrotseerd en het volk, dat vermaningen en strafreden lief heeft, die onthouden?

Ik antwoord alweer: uit kracht van het modern beginsel, dat mij leert: alle godsdienstige handelingen moeten de vrucht zijn van den drang des harten, voortvloeien uit eigen vrije beweging.

Voorzeker, herderlijke ijver kan groote kudden bijeen verzamelen. Eeuwen lang hebben de herders getracht een kunstmatige belangstelling wakker te houden. Wat is er het gevolg van geworden? Dit, dat de waarde van het kerkelijke leven overschat is. Dat men met voorbeeldelooze zorgvuldigheid de godsdienstoefeningen waarnam, zijn kinderen ten doop aanbood, avondmaal vierde, lidmaat werd, zonder even ingespannen krachten te wijden aan de belangen der dagelijksche plichtsbetrachting. De kerk heeft langs dien weg het godsrijk verdrongen in plaats van het te dienen.

Aan dien onnatuurlijken toestand een einde te maken is het doel van den modernen geest, met de leus: aanbidding in geest en waarheid. Het godsrijk moet wassen, de kerk minder worden! Niet meer omdat de kerk roept, omdat de prediker dringt, kome men in het kerkgebouw, maar omdat het hart behoefte heeft aan leering en stichting, aan bede en gezang!

Die waarheid heb ik getracht u te prediken door mijn gedrag.

Heeft de gemeente die prediking verstaan en er vruchten van geplukt?

Inderdaad, ik ben ijdel genoeg om het te gelooven.

Want ziet, ik heb mij in klimmende belangstelling in godsdienstonderwijs en prediking mogen verheugen. Die belangstelling, de omstandigheden in aanmerking genomen inderdaad een heugelijk verschijnsel, was ongedwongen, was de vrije vrucht van het gemeenteleven, zonder mijn toedoen gerijpt.

Ook haar noem ik uwe kroon. Dat niemand u die ontnemel Blijft leering en stichting op prijs stellen en zoeken. Gaat voort uwe onderlinge bijeenkomsten niet te verwaarloozen, en toont, dat gij niet meer van noode hebt te loopen aan den leiband van den geestelijken herder, omdat er warme belangstelling genoeg in u leeft, om te weten wat gij wilt en wat gij moet, om der kerke te geven wat der kerke toekomt en Gode wat Godes is!

Het zal u ten derde niet ontgaan zijn, dat ik mij in het dagelijksche leven met uw deugden en gebreken betrekkelijk weinig heb bemoeid. Ik heb mij in uwe huiselijke omstandigheden niet ingedrongen. Van geestelijk gezag heb ik mij stipt onthouden. Ja, wat mij wellicht tot een grief gemaakt zou kunnen worden, ook waar de gebreken somwijlen het middelmatige overtroffen, waar de zinnelijkheid den scepter zwaaide, en ruwe, ongebonden tooneelen in het leven riep, waar dronkenschap of twist of wat ook weldenkenden tot een aanstoot waren, daar heb ik steeds zwijgend naar den mantel der liefde gegrepen.

Hier schijnt het erger te worden.

Onverschillig voor het kerkelijke leven is nog iets, maar onverschillig voor de zedelijkheid, voor de deugd?

Alweder, M. Vr.! wanneer ik ook in dezen reken-schap van mijn rentmeesterschap zal geven, weet dan, dat het ten derden male een modern beginsel geweest

is, dat mij leidde. Geloofst gerust, dat modern en catholiek lijnrecht tegen elkander overstaan. De geestelijke der catholieke kerk pleegt als een herder aller zielen zijn gemeenteleden als schapen, als onmondigen te behandelen en alle dingen te vermijden, die de kudde tot vrijheid en zelfstandigheid voeren kunnen. De moderne geest daarentegen predikt algemeen priesterschap, gelijkheid en broederschap. De moderne prediker neemt integendeel alle maatregelen om het volk zijn eigenwaarde te doen gevoelen en het op eigen beenen te leeren staan. Hij eerbiedigt niet alleen de vrijheid der overtuiging maar ook des gewetens. Hij wil zich niet ongeroepen mengen in anderer gewetenszaken, en zich zelf van te veel tekortkomingen bewust, wil hij zich geen oordeel aanmatigen over den medemensch. In stede van door een tuchtroede te zwaaien zijn geestelijk gezag te doen gevoelen, poogt hij predikende den mensch te doen beseffen, dat hij krachtens zijn aanleg te groot is om een slaaf der zonde te zijn. Predikende, d. w. z. woorden van levenswijsheid uitsprekende voor de verzamelde scharen, opdat een iegelijk, zijn hart openstellende, de leering en stichting zoekende, die hij behoeft, en met zijn geweten te rade gaande, de schoe trachte aan te trekken, die hem past. Zoo ik mij al in het dagelijksche leven bescheiden terug getrokken heb, in stede van als een algemeen vermaner onder u rond te wandelen, het was niet omdat ik het onderscheid tusschen goed en kwaad niet kende, veel minder omdat ik voor het kwaad onverschillig was, maar omdat ik doordrongen ben van de overtuiging, dat de gemeente wassen, de prediker minder worden moet — het was omdat ik mij geroepen gevoelde om niet alleen met het woord, maar ook met der daad de

vrijheid der consciëntiën en de gelijkheid aller menschen te prediken.

Heeft de gemeente deze prediking van gelijkheid en vrijheid verstaan? Of is zij wellicht uit den band gesprongen, vrij van geestelijke tucht?

Van dit laatste heb ik goddank weinig bespeurd. Wel meen ik opgemerkt te hebben, dat er onder u zijn, die hun eigenwaarde kennen en te veel eergevoel bezitten, dan dat zij zich aan een slordigen levenswandel en aan den dienst der zinnelijkheid zouden overgeven.

Zulk eergevoel noem ik een kroon. Zóó een vermaner daarbinnen te hebben; zóó zich voor het eigen geweten meer te schamen dan voor eenig mensch; zóó het eigen geestelijk gezag het allermeest te vreezen — dat noem ik iets groots. Welgelukzalig de zoodanige, die, God meer vreezende dan menschen, naar de eigen verworven kroon der gerechtigheid jaagt!

—

Zietdaar een drietal punten, M. Vr.! waarop ik meende u verantwoording schuldig te zijn. Rekenschap gevende van mijn rentmeesterschap herinnerde ik u tevens aan een drietal waarheden, die eerst onder den invloed van den modernen geest recht tot bewustzijn der gemeente gekomen zijn. Sprekende van verdraagzaamheid, van vrijheid en van gelijkheid verstoutte ik mij voorts te spreken van een kroon, die gij draagt, u toewenshende, dat zij u ook voortaan sieren moge.

Hier dringen zich evenwel eenige vragen aan mij op. Is het raadzaam u zoo in de hoogte te steken? Ware 't niet beter zoo ik, van u scheidend, gewaagde van de

kronen, die gij mist, u met nadruk opwekkende om er alsnog naar te jagen? Ware 't niet beter zoo ik er in allen ernst op wees, dat de moderne beginselen, die ik 's menschen sieraad acht, nog betrekkelijk in geringe mate in uw midden leven en zeer verdienen uitgebreid te worden? Moest ik niet in stede van „houdt dat gij hebt” u toeroepen: „houdt voor zoover gij iets hebt”?

Hierop wil ik het antwoord aan uzelve overlaten. Maar een andere vraag is, of het niet wreed is zoo moderne waarheden en moderne beginselen te roemen voor een gemeente, die voor een groot deel mijn kroon een kruis zou noemen.

Broeders en zusters, dien het tot nog toe niet gelukt is vrede te vinden met mijn prediking en met mijn werk, tot u richt ik mij in het bijzonder! Heeft het u zeer gedaan, dat ik als een zegen roem, wat u steeds als een vloek voor de gemeente heeft toegeschenen? Duidt gij het mij ten kwade, dat ik steeds, uwe rechten als miskennende, een geest heb trachten in te voeren, die het gebouw van uwe aloude geloofswaarheden bedreigt en uw gemoedsrust ondermijnt? Bloedt uw hart, omdat alle dingen nieuw geworden zijn en het oude, zoo al niet voorbij gegaan, toch zeker op een voor uw gevoel onbehagelijke wijze teruggedrongen is?

Zoo weet dan, dat zelfvertrouwen en vertrouwen op de waarde van den nieuwen geest mij heeft gedreven. Maar weet vooral, dat uwe inschikkelijkheid, uwe kalmte, uwe verdraagzaamheid mij zeer ten goede gekomen is.

Ik gevoel ten volle wat het zegt zich door den stroom des geestes, die komt vanwaar hij wil en gaat waarheen hij wil, zijn schatten te zien ontrooven en zelf als schipbreukeling aan den oever te staan. Ik

gevoel wat het zegt over het verlies van den goeden ouden tijd te moeten treuren zonder zich te kunnen troosten met veel hoop, dat hij wederkeeren zal. Toch kan en moet ik u den lof geven, dat gij die smart zonder veel mismoedigheid, vooral zonder veel bitterheid gedragen hebt en mij voor een groot deel uwe genegenheid en vriendschap niet hebt onthouden.

Die groothartigheid dan noem ik uwe kroon. Houdt die vooral, voor zoover gij haar hebt! Uw geloof moge u troost geven! Zoo onze overtuigingen ons in staat stellen om edel te leven en te sterven, dan is het wel met ons. Zoo moge het dan ook met u zijn! Wanneer ik u dank voor uwe liefde, het is omdat zij u vooral tot eere strekt. Zij blijve uwe kroon, uw luisterrijkst bewijs, dat ook uw geloof heilzame vruchten afwerpt voor uw leven!

---

Ik vat het gesprokene samen.

Gemeente, die ik lief heb!

Blijft gelooven, dat de weg ter waarheid voorwaarts loopt door nooit eindigend onderzoek!

Blijft gelooven, dat geen verschil van gevoelen ooit de liefde dooden mag!

Blijft gelooven, dat de drang van het eigen hart de eenige drijfveer wezen mag, waar het openbaringen van godsdienstig leven geldt!

Blijft gelooven, dat de mensch een goddelijk geweten als hoogsten rechter in den boezem draagt en als zoodanig te groot is voor de zonde!

En geloof die dingen niet alleen, maar gunt aan uw geloof ook invloed op uw leven! Onderzoek zonder ophouden! Verdraagt elkander in liefde! Staat in de vrijheid als kinderen des geestes! Zweert aan uw ge-

weten trouw! Zoo het bezit van een vrij, zelfstandig, waarachtig christendom uw kroon is, behoudt die kroon en zorgt, dat haar u niemand roove!

Na dezen zegewensch zij mijn laatste woord een woord van dank voor de liefde, waarmede gij mijn zwakheid hebt gedragen. Voor- en tegenstanders dank ik gelijkelijk. Vooral dank ik die vrienden, die mij gesteund hebben met raad en daad, wier ervaring mijn onervarenheid ten goede kwam, wier vriendschap mijn jong leven heeft verheugd. Zijt allen Gode bevolen! Terwijl ik u allen Gods besten zegen toewensch over uw huis en over uwen kring, bid ik voor alle dingen, dat in en door u Gods koninkrijk komen moge, opdat deze gemeente, zelve gekroond met geestelijk leven, tévens bijdrage om de kroon te zetten op Jezus' werk, en Jezus' godsdienst ook hier de leuzen in vervulling doe gaan: Geest en waarheid! God alles in allen!

A M E N.

GEZANG 95.

U, Vader! U zij lof en prijs  
 Voor 't onderwijs,  
 Aan ons gegeven.  
 Uw woord, uw waarheid maak ons vrij  
 En blijf' ons bij  
 Door al ons leven.  
 Doe ons, o Oppermajesteit!  
 Uit dankbaarheid  
 Uw' wil betrachten,  
 En steeds geloovig, om uw' Zoon,  
 Van uwen troon  
 Uw' zegen wachten.